

Kansalliskirjasto
2.2.2009

Muistio 28.1.2009 kirjastoverkon keskustelutilaisuudesta
Aiheena: Kirjastoverkon keskitetyt palvelut ja Kansalliskirjaston ja Varastokirjaston yhteistyö

Muistion lisäksi erillisinä esitykset: Kai Ekholm, Leena Vestala ja Hannu Sulin

Kirjastoverkon keskitettyjä palveluja käsittelevät keskustelutilaisuudet jatkuvat kesällä ja syksyllä. Osallistujina koko kirjastoverkon edustajat.

Opetusministeriön korkeakoulukirjastojen rakenteellista kehittämistä pohtivassa työryhmässä (RAKE) tullaan esittämään ehdotuksia korkeakoulukirjastojen kehittämisestä. Työryhmän tehtävänä on hahmotella korkeakoulukirjastojen organisoitumista niiden määrää vähentäen, yhteistyötä kehittäen ja toimintoja tehostaen; selvittää yliopistolain muutosten vaikutukset kirjastoihin; selvittää miten yliopistokirjastojen kustannuksia voidaan vähentää vahvistamalla Kansalliskirjaston keskitettyjä palveluja; kartoittaa rakenteellisen kehittämisen vaikutukset Varastokirjastoon ja selvittää Kansalliskirjaston ja Varastokirjaston yhteistyön tiivistämismahdollisuudet. Yliopistomuutoksessa kirjastojen toimipisteet vähenevät kolmanneksella.

Kai Ekholm toi esityksessään (pp liitteenä) lähtökohtina seuraavat tekijät:

- OPM:n päätös vahvistaa Kansalliskirjaston palvelukeskusroolia
- OPM:n tahto tiivistää Kansalliskirjaston ja Varastokirjaston yhteistyötä
- kansallinen tietohuolto valtakunnallisena kokonaisuutena
- yliopistojen ja korkeakoulujen uudistus 2010 -
- tarve uudistaa korkeakoulukirjastojen palvelu- ja toimintarakennetta (RAKE, kesä 2009)
- valtion taloustilanne, ikääntyminen ja työvoiman väheneminen
- kuntauudistus, palvelurakennemuutos, alueellistaminen
- varastokustannusten hallinta
- uudet palvelumahdollisuudet

Ekholm piti tärkeänä, että kirjastot esittävät keskitettyjen palvelujen tarpeensa ja että niiden järjestämisessä otetaan huomioon kirjastojen erilaiset tarpeet.

Leena Vestala kävi esityksessään (pp liitteenä) läpi valtion ohjauksen muutoksia korkeakouluissa ja korosti jatkossa yliopistojen strategioiden ja profiilien tärkeyttä. Hän nosti erityisesti esiin kirjastojen kehittämisessä seuraavat tekijät:

- valtionhallinnon taloudelliset reunaehdot ml. tuottavuusohjelma, kiinteistöjen vuokrien kehittyminen jne.

- järjestelmien (tietokannat, ohjelmat jne.) sähköinen kehittäminen/kansainvälinen kehittyminen
- Open Access-konseptin toteuttaminen
- kansallinen digitaalinen kirjasto
- omistusoikeus- ja tekijänoikeuskysymykset
- julkaisutietokantojen kehittäminen

Hannu Sulin käsitteli esityksessään (pp liitteenä) erityisesti yleisiä kirjastoja ja nosti esiin seuraavat kehittämiskohteet:

- vanhentunut palvelukonsepti
- asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen, asiakkaiden kohtaaminen
- verkkoaineiston saatavuus
- tietokanta- ja järjestelmämuutokset
- osaamisen ylläpitäminen ja nostaminen
- toiminnan uudelleen organisointi
- kirjastotilat

Keskustelussa Leena Vestala korosti, että opetusministeriön lähtökohtana on saada kirjastot itse pohtimaan tulevaisuuden ratkaisuja. Kirjastojen on kyettävä vaikuttamaan omissa kehysorganisaatioissaan niin, että kirjastojen merkittävyys otetaan huomioon myös rahanjaossa.

Pentti Vattulainen korosti puheenvuorossaan, että keskitetyillä palveluilla pyritään vähentämään kirjastoverkon kustannuksia. Kyselyn perusteella paperiaineiston siirtotarpeet vähenevät ja kaukopalvelutarpeet lisääntyvät ja kokoelmapoliittisen yhteistyön tarve kasvaa. KK ja VK yhteistyöstä Vattulainen hahmotteli malleja kuten 1. jatketaan kuten nyt on 2. organisaatiot yhdistetään 3. KK:n keskitetystä palveluista ja Varastokirjastosta muodostetaan uusi organisaatio.

Jarmo Saarti esitteli RAKE-ryhmän työskentelyä ja kertoi ryhmän raporttiluonnoksen tulevan käsittelyyn kevään aikana ja valmistuvan kesällä. Saarti totesi, että työskentelyssä pyritään esittämään kirjastojen tahto niin paikallisten kuin keskitettyjen tehtävien suhteen sekä yhteistyön ja työnjaon juridiset mallit. Aineisto löytyy Kansalliskirjaston verkkosivuilta Kirjastoala-osiosta.

Sektoreiden puheenjohtajien näkemyksiä:

Maija Berndtson korosti Varastokirjaston tehtävää fyysisten aineistojen säilyttäjänä: yleiset kirjastot eivät ole siirtämässä aineistojaan elektroniseen muotoon ja poistot ovat hankintoja suurempia.

Ritva Hänninen korosti tarvetta saada erikoiskirjastot hallinnollisista taustoistaan riippumatta saman kohtelun piiriin muiden kirjastosektorien kanssa koskien keskitettyä palvelurahoitusta. Hänninen painotti joustavan kaukopalvelun tärkeyttä, myös sähköisten aineistojen. Hän muistutti paineista joita keskitettyihin palveluihin kohdistuu sektorilaitosten suunnalta.

Tarja Koskimies korosti Kansalliskirjaston palvelujen tärkeyttä ammattikorkeakoulukirjastoille. Hän toivoi KK:n ja VK:n perustehtävien ja palvelujen maksajatahon määrittelemistä. Koskimiehen mukaan amk:jen maksuosuutta ei voi nostaa nykyisestä ellei niistä ole selkeästi osoitettavissa olevaa hyötyä asiakkaille. Kaikkien kirjastojen vaikutusmahdollisuus palvelujen kehittämisessä on turvattava. Kulttuuriperintöpalveluihin ja kirjastoverkkopalveluihin liittyvät tehtävät on erotettava selkeästi rahoituksessa.

Arja-Riitta Haarala muistutti, että yliopistokirjastot ovat ”ulkoistaneet” elektroniset ja verkkopalvelut jo 1990-luvulla mikä pitäisi huomioida tuottavuusohjelmassa. Yliopistokirjastot eivät ole keskenään samanlaisia. Haarala toivoi, että Kansalliskirjaston keskitetyt palvelut toimivat asiakaslähtöisesti ja noudattavat hyvää ja läpinäkyvää hallintotapaa. Hän kysyi kuka tai mikä taho määrittelee Kansalliskirjaston tulostarvit. Haarala totesi, että asiakaskirjastot tekevät työtä yhteisten elektronisten aineistojen hankinnassa. Pienetkin oivallukset keskitetyissä palveluissa voivat tuoda suuria hyötyjä kuten esimerkiksi Bookware-palvelun käyttö luetteloinnissa.

Keskustelussa nousi esiin myös seuraavia asioita:

- kehitettävä yhteistä toiminnan ja talouden ohjausta
- selvitettävä mitä palveluja kirjastoverkko haluaa siirtää Kansalliskirjaston keskitetyiksi palveluiksi ja mitä tehdä paikallisesti sekä osoittaa työnjaon hyöty ja määrittellä palvelun hinta ja laatu ennen palvelujen järjestämistä
- kirjastoverkon sisäinen kilpailu ei saa estää sen toimivuutta
- erikoiskirjastoilla ei ole varaa kaikkiin keskitettyihin palveluihin nykyisellä rahoitusmallilla
- Varastokirjastolla oltava oikeus välittää kopioita digiaineistosta
- KK:n keskitettyjen palvelujen ydin on nykyisissä keskitetyissä palveluissa ja niiden kehittämisessä.